

др Драгомир Бонцић
Институт за савремену историју
Београд

Радмило Вучић – професор Богословског факултета

Апстракт: У чланку се на основу извора и литературе прати живот и рад професора Радмила Вучића, са посебним нагласком на околностима његовог доласка на Богословски факултет у Београду 1952. године, наставном раду као наставника Педагогике и Методике религијске наставе на том факултету до 1975. и садржини његовог стручног и научног опуса насталог у овом периоду.*

Живот Радмила Вучића (1898-1993) испунио је скоро читав 20. век, век разноврсних појава и динамичних промена. Такав је био и његов живот: разноврстан, динамичан и променљив. Вучић је један од бројних припадника српске интелектуалне, научне и просветне елите, која је у тим тешким временима давала научне и стручне резултате и преносила знања и искуства новим генерацијама. Знања, области деловања и резултати овог вредног и свестраног интелектуалца били су веома широки и разноврсни. Од ђачких и гимназијских дана, преко ратне интернације, службовања у учитељским школама и гимназијама, до факултетске катедре и пензионерских дана, вођен разноврсним интелектуалним и духовним интересовањима, жељом за сазнањем, ерудицијом, али и ђудима државне администрације и притиском идеологизоване партијске државе, Вучић је ширио своја знања, преносио их на друге, стварао и остављао бројна дела и видне трагове у различитим стручним и научним областима којима се бавио. Био је филозоф, психолог, педагог, средњошколски и универзитетски професор, зналац више светских језика, преводилац, теоретичар и практичар педагогије и веронауке, писац афоризама и сентенци, а међу првима и реткима у Србији се посвећивао и уским и специфичним дисциплинама као што су психологија животиња, индијска филозофија, психологија науке, културе и религије, итд.

Друга половина животног века и врхунац каријере овог професора и научника била је везана за Богословски факултет, и то баш од оног тренутка када је ова високошколска установа 1952. године одвојена од Београдског универзитета и државе и започела рад као самостална, односно висока школа при Српској православној цркви.¹ Чињеница да је Вучић био један од неколицине наставника ко-

---

* Рад је написан у оквиру пројекта *(Не)успешна интеграција – (не)довршена модернизација: међународни положај и унутрашњи развој Србије и Југославије 1921–1991* (147039), који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије, Београд.

¹ О томе види: Радмила Радић, *Издавање Богословског факултета из оквира Београдског универзитета*, Идеје и покрети на Београдском универзитету од оснивања до данас, II, Зборник радова, Београд 1989, 255-262; Иста, *Држава и верске заједнице 1945–1970*, књ. I, 1945-1953, Београд 2002, 223-226; Предраг Пузовић, *Издавање (укидање) Богословског факултета из састава Београдског универзитета*, Српска православна црква – прилози за историју 2, Београд 2000, 277-295; Исти,

ји су као небогослови радили на Богословском факултету, поред стручне димензије, даје и шири контекст интересовању за његову биографију и повезује је са општим приликама и развојем ове установе у једном тешком времену. Иако се у раду ставља акценат на Вучићево деловање као професора Богословског факултета, неопходно је осврнути се и на његов ранији живот и рад, нарочито зато што је он још пре Другог светског рата заокружио академско образовање, афирмисао се као стручњак и просветни радник и стекао знања и искуства која је после рата преносио на факултету преко две деценије.²

Радмило Вучић је рођен 30. јануара 1898. године у Јагодини, као треће дете трговца Томе и домаћице Косаре Вучић, у угледној, патријархалној породици која је водила порекло из Врања. У родном месту је завршио основну школу и похађао гимназију до шестог разреда, када су му ратни вихор и окупација, као и осталим ђацима у Србији, прекинули нормалан ток школовања и живота. Одведен је у интернацију 23. августа 1916. и до 15. новембра 1918. боравио у логору Ашах на Дунаву у Аустрији, са преко 200 других ђака и студената из Србије.³

По изласку из логора наставио је школовање, али сада у Другој београдској гимназији, у којој је септембра 1919. године положио виши течајни испит. Исте године Вучић се уписао на Филозофски факултет у Београду. Међутим, од 1919. до 1923. студирао је у иностранству: прво је слушао филозофију на Карловом универзитету у Прагу, затим је школске 1920/21. прешао у Лајпциг и слушао предавања филозофа Ханса Дриша, а 1921/22. студирао психологију у Хамбургу код истакнутог научника Вилгема Штерна. И сам је касније често истицао утицај који су на њега имали Дриш и Штерн, те „лепе појаве у области духа“ како их је називао, нарочито у усмеравању његових интересовања са научно-теоријског на морално-религијски ниво. Истовремено, личне склоности су га усмеравале на изучавање Буде, Конфучија, Лаоцеа, Тагореа и других религиозних мислилаца Истока. Драгоцено искуство студирања у иностранству донело му је широка и темељна стручна знања из различитих научних дисциплина, али и савршено познавање немачког језика (поред немачког, владао је и енглеским, руским и француским језиком). Године студија у иностранству биле су пресудне и за Вучићев приватни

Православни Богословски факултет 1945–1952: од државне до црквене институције, Српска теологија у двадесетом веку – истраживачки проблеми и резултати, Зборник радова, књ. 1, Београд 2007, 145-169; Dragomir Bondžić, *Beogradski univerzitet 1944–1952*, Beograd 2004, 128-132; Исти, „*Нова власт*“ и *Богословски факултет у Београду 1944–1952*, Српска теологија..., 126-144.

² Биографија професора Радмила Вучића написана је превасходно на основу: Димитрије М. Калезић, *Професор др Радмило Вучић (30. I 1898 – 3. XI 1993)*, Богословље, 1993, св. 1-2, 9-18; Драгомир Бонцић, *Радмило Вучић*, Српски биографски речник, 2. том, Нови Сад 2006, 529-530; затим досијеа у Архиву Србије (АС), у фонду Министарства просвете НР Србије (МП НРС), података из Архиве Православног богословског факултета (АПБФ) у Београду и појединих података из литературе. Одређени детаљи из професоровог живота и богате породичне историје сазнати су из разговора са др Лидијом Вучић, ћерком професора Вучића и професорком психологије Филозофског факултета у Београду у пензији, 18. децембра 2008, на чему јој се овом приликом захваљујемо.

³ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије Р. Вучића, Извод из књиге рођених; АПБФ, досије Р. Вучића, Извод из књиге рођених, Мој-живот-биографија приложена на конкурс за доцента Богословског факултета, 12. октобар 1952; Записник о изјавама сведока пред судом о интернацији Р. Вучића, ради регулисања службе, 27. септембра 1951; Д. Калезић, *н. д.*, 9-10; Д. Бонцић, *Радмило Вучић*, 529. Вучићево име се налази на списку 222 српских студената у логору Ашах у: Ђорђе Станковић, *Српски студенти у концентрационим логорима Аустро-Угарске (1914-1918)*, Студенти и Универзитет 1914–1954, Огледи из друштвене историје, Београд 2000, 10.

живот: још током боравка у Прагу упознао се и венчао са колегиницом Словенком Маријом Бенигар; заједно су слушали предавања у Лајпцигу и Хамбургу, а потом се вратили у домовину, Краљевину СХС.⁴

По повратку у земљу Вучић је довршио студије на Филозофском факултету у Београду и 24. јуна 1925. године дипломирао на филозофској групи (XVIII група), код филозофа Бранислава Петронијевића и Николе Поповића.⁵

Већ од јесени 1925. Вучић је започео дугу и успешну каријеру у просвети, али уз честа премештања и промене радног места. Прво је септембра 1925. постављен за суплента у Учитељској школи у Јагодини, већ јануара 1926. је премештен у Женску учитељску школу у Београду, а марта 1927. у Мушку учитељску школу у Београду. Јула 1928. је враћен у Учитељску школу у Јагодини, где је предавао Педагогику и Методику наставе, а новембра исте године је премештен у Јагодинску гимназију. Априла 1929. је положио професорски испит „одликујући се стручном спремом и наставничким радом“. Потом је преведен у сталну службу као професор гимназије у Јагодини, где је радио до октобра 1931. Тада је поново премештен у Женску учитељску школу у Београду у којој је радио до јуна 1938. када је премештен у Мушку учитељску школу у Београду. Све време је напредовао у служби редовним путем и темпом и до почетка Другог светског рата је формиран у истакнутог наставника и педагога. За вишегодишњи стручан и успешан рад у просвети награђен је 1939. орденом Светог Саве IV степена, а његово искуство, стручност и квалитети испољени у настави уочавани су и истицани у извештајима надређених просветних органа и школске инспекције.⁶

Вучићев педагошки рад пре рата је био запажен тако да није остао на нивоу средње школе. Као професор Мушке учитељске школе постављен је јула 1940. за хонорарног наставника за Психологију животиња на Ветеринарском факултету у

⁴ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Службенички лист; АПБФ, досије, Службенички лист, Мој живот-биографија приложена на конкурс за доцента Богословског факултета, 12. октобар 1952; Д. Калезић, *н. д.*, 10; Д. Бонцић, *Радмилу Вучић*, 529; Разговор са Лидијом Вучић, 18. децембра 2008. Марија Вучић је касније докторирала дечју психологију код Алберта Базале у Загребу, а у знак поштовања према професору В. Штерну брачни пар је 1938. превео на српски језик *Психологију раног детињства* (Београд, Геца Кон, 1938). Имали су ћерку Лидију (1932) и сина Вукана (1935).

⁵ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Службенички лист; АПБФ, досије, Службенички лист, Препис дипломе Филозофског факултета у Београду, 14. новембар 1950; Д. Калезић, *н. д.*, 10; Д. Бонцић, *Радмилу Вучић*, 529. У складу са тадашњим програмом студија на дипломском испиту је полагао Теорију сазнања, Логику, Психологију и Историју филозофије као предмете под А, Педагогију и Естетику као предмете под Б, и Историју Срба под В.

⁶ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Службенички лист, Одлуке о постављењима, премештајима и унапређењима 1925-1940; АПБФ, досије, Службенички лист, Одлуке о постављењима и премештајима 1925-1940, Уверење о положеном професорском испиту, 15. април 1929, Указ о одликовању орденом Св. Саве IV степена, 20. децембра 1938; Д. Калезић, *н. д.*, 10; Д. Бонцић, *Радмилу Вучић*, 529. У инспекторском извештају просветног инспектора Владе Маринковића, од 28. фебруара 1941. за Вучића је писало: „Струка филозофија и педагогика. Стручна спрема одлична. Литературу врло добро познаје као и методичка упуства, законе уредбе и расписе. Беспрекоран методски поступак јак утицај на ученике за развијање саморадне, успех ванредан, ванредно приступачан ученицима и ужива њихову велику љубав и поштовање, успех ванредан, оцењивање правилно, прави ваљани професор који заслужује пажњу својих претпостављених“. Нешто касније, 12. марта 1941, пред сам почетак рата, у једном извештају је стајало: „Одличне стручне спреме и способности, начин рада врло добар, ново градиво обрађује и развија уз учешће ученика, поставља врло добра питања, у односу према ученицима врло тактичан и непосредан, успех посве задовољавајући, оцене правилне, даје утисак једног врло стручног и озбиљног наставника.“ (АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Изводи из инспекторског извештаја).

Београду (отвореном четири године раније, 1936), и тако постао пионир у овој научној дисциплини која ни касније у Србији није била довољно развијена. Октобра исте године постављен је и за хонорарног наставника Психологије, Педагогије и Школског рада на Одељењу за наставнике Академије ликовних уметности у Београду (основане 1937), чиме се показало и његово интересовање и познавање уметности. Од октобра 1940. до новембра 1941. радио је као хонорарни професор, а од децембра 1941. до септембра 1945. био је додељен на рад у Академији у својству професора средње школе.⁷

Истовремено са успешним радом у просвети Вучић се пре Другог светског рата бавио и јавним радом, писањем и науком. Радио је као психолог у Психотехничком заводу Београдске општине 1931-1932, одржао је више предавања на јавним трибинама, Коларчевом народном универзитету и радију и написао неколико студија и чланака. Докторирао је 26. маја 1939. на психолошкој групи Филозофског факултета у Београду са тезом *Образовање воље*, код професора Борислава Стевановића и тако стекао титулу доктора филозофских наука.⁸ Докторска теза му је исте године и објављена код два издавача.⁹ Поред докторске тезе пре рата је објавио и књигу *Основе педагогике*, која је на основу мишљења Главног просветног савета била препоручена као помоћни уџбеник за учитељске школе,¹⁰ брошуру о народном просвећивању у издању Коларчевог народног универзитета,¹¹ неколико приказа стручних књига (Џон Дјуи, Едуард Шпрангер, итд.) и неколико расправа и чланака у стручној периодици и штампи (у *Гласнику Југословенског професорског друштва*, *Учитељу*, *Браству*, *Народном просвећивању*, *Народној одбрани*, *Летопису Матице српске* и *Српском гласу*).¹²

⁷ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Службенички лист, Одлука о постављењу за хонорарног професора Академије ликовних уметности, 21. октобар 1940; АПБФ, досије, Службенички лист, Уверење Академије ликовних уметности о службеничком стажу, 3. август 1954; Д. Калезић, *н. д.*, 10; Д. Бонцић, *Радмило Вучић*, 529; Milosav Janićijević, *Stvaralačka inteligencija međuratne Jugoslavije*, Београд 1984, 286; *Педесет година Ветеринарског факултета Универзитета у Београду 1936-1986*, Београд 1986, 76.

⁸ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Службенички лист; АПБФ, досије, Службенички лист, Уверење о одбрањеном докторату, 31. октобар 1952; Д. Калезић, *н. д.*, 10; Д. Бонцић, *Радмило Вучић*, 529; *Сто година Филозофског факултета у Београду 1863 – 1963*, Београд 1963, 203, 820; *Седамдесет пет година катедре за педагогију*, Београд 1967, 205-206; Андрија Стојковић, *Развој филозофије у Срба 1804–1944*, Београд 1977, 365, 376, 379, 382, 392; Nikola Rot, *Pedeset godina grupe za psihologiju*, Psihologija, бр. 4, 1978, 93; Жарко Кораћ, *Развој психологије на Филозофском факултету у Београду*, Зборник Филозофског факултета, Поводом 150 година факултета, Београд 1990, 407. А. Стојковић карактерише Вучића као филозофског позитивисту, психолога и педагога са филозофским склоностима, које су највише дошле до изражаја у докторској дисертацији, у којој је нарочито истакао значај принципа економике, поред функције и вежбе, у образовању воље.

⁹ Радмило Вучић, *Образовање воље*, Београд, Књижара Рајковић, 1939, стр. 121+4; Р. Вучић, *Образовање воље*, Београд, Савремена педагошка библиотека, књ. 15, 1939, стр. 124.

¹⁰ Р. Вучић, *Основи педагогике*, Београд, Глобус, 1934, стр. 219+4;

¹¹ Р. Вучић, *О народном просвећивању*, Београд, Библиотека Коларчевог народног универзитета, књ. 48, 1941, стр. 22 (предавање одржано на Коларчевом народном универзитету у Београду, у Тузли и у Брчком).

¹² АПБФ, досије, Списак радова, 5. октобар 1952, Реферат проф. др Борислава Лоренца о пријављеним кандидатима, 28. октобар 1952; Д. Калезић, *н. д.*, 14-15. По библиографији коју даје професор Димитрије Калезић, Вучић је од 1929. до 1941. објавио 19 радова, којима се могу додати још три краћа чланка (*Просвећивање*, Српски глас, бр. 8, 4. јануар 1940, 8; *Свети Сава*, Исто, бр. 11, 25. јануар 1940, 5; *Ми професори*, Исто, бр. 24, 25. април 1940, 11) и један приказ (*Јуре Турић, Књижевница за сељаке и сељанке зимске школе, књ. I-X, Загреб 1937-38*, Гласник Југословенског професорског дру-

Током окупације Вучић је радио у Учитељској школи и Академији ликовних уметности и није се експонирао у смутним ратним временима. После рата, нова комунистичка власт га је прихватила, тако да је одлуком Министарства просвете Србије 10. септембра 1945. преузет и премештен у Трећу мушку реалну гимназију у Београду као професор енглеског језика. Систематизацијом крајем 1947. преведен је у звање професора средње школе у просветно-научној струци. Октобра 1950. поново је премештен, овај пут у Четврту мешовиту гимназију у Београду, у којој је такође предавао енглески језик.¹³ Вучићево порекло, васпитање, идеолошки, национални и религијски ставови и уверења, били су различити од идеала које је наметала нова власт, али ипак није било отворених неслагања и сукоба. Вучић се пре рата није бавио политиком, није се компромитовао током окупације, после ослобођења је био лојалан, није био осуђиван и имао је активно и пасивно бирачко право, уместо новој идеологији подложне педагогије и психологије предавао је енглески језик (после рата идеолошки запостављен, али ипак у гимназији неопходан предмет), тако да у послератним револуционарним и идеологизованим временима није имао проблема са комунистичким властима. Међутим, средином 1952. године се десио догађај који је преусмерио и одредио његов даљи професионални развој и живот.

Радмило Вучић је био један од наставника који су маја 1952, у време првомајских празника, водили 40-ак ђака VII и VIII разреда на екскурзију у Матарушку Бању, Студеницу и Жичу.¹⁴ Приликом уласка у цркву манастира Студеница Вучић се „крстио и палио свеће“. То је учинило још неколико ученика који су после критике школског комитета и омладинске организације да такво понашање „не доликује југословенском омладинцу“ изјавили да су то учинили следећи пример професора Вучића. У школи је по повратку са екскурзије одржан партијски састанак поводом овог случаја и одлучено је да се Вучић позове на разговор са директорком гимназије. Састанку су поред директорке Ружице Симић, присуствовали и секретар партијске јединице Јелица Дреновац и представник наставничког савета професор Марисав Марјановић. Професор Вучић је, према извештају директорке школе, био „врло узбуђен“, настојећи да објасни да то није

штва, св. 7, 1939, 542-548). У предратним радовима, Вучић је писао о разним стручним питањима (педагогика, образовање воље, друштвени и научни значај избора занимања, Јунгови психолошки типови, прикази стручне литературе), али и о разним друштвеним и културним питањима и проблемима (смислу и односу културе и живота, народној поезији, народном просвећивању), а уочи рата се посветио националним, историјским и религијским темама, тумачећи у низу чланака, нарочито у *Српском гласу*, српску националну прошлост и будућност; значај Косова, тежње за слободом, самосталношћу и сопственом државом и културом у српској историји; улогу Светог Саве у историји, култури и оснивању, посебности и развоју српске цркве и религије; Доситејев душевни лик и национализам; значај народног просвећивања; и на крају и последице и значај оснивања Југославије, тежње, очекивања и грешке српског народа у новијој историји, као и опасности и решења у актуелном политичком тренутку и међунационалним односима уочи рата.

¹³ АС, МП НРС, ф. 30, бр. 11, досије, Службенички лист, Решења о преузимању и премештају, 10. септембра 1945. и 24. октобра 1950, Уверење о бирачком праву, 20. маја 1947, уверење да није осуђиван, 17. децембар 1949, решење о превођењу, 14. новембар 1947; АПБФ, досије, Службенички лист, Решења о преузимању и премештају, 10. септембра 1945. и 24. октобра 1950; Д. Калезић, *н. д.*, 11; Д. Бончић, *Радмило Вучић*, 529.

¹⁴ Наставнички савет је прихватио план екскурзије на седници 12. априла 1952. Историјски архив Београда (ИАБ), фонд XV гимназија, Записник Наставничког савета IV мешовите гимназије, 12. април 1952. После низа реорганизација, IV мешовита је постала XV гимназија тако да се записници наставничког савета и друга оскудна грађа налази у наведеном фонду.

учинио „намерно и у пропагандне сврхе него да је као добар син сматрао за дужност да то учини из поштовања и љубави према својој скоро умрлој мајци“, да „ништа рђаво није мислио“ и да је „тим верским обредом само извршавао сино-вљеву дужност“. Чудио се што се тај гест третира тако озбиљно и питао се одкуда у школи одједном извесно неповерење према њему. Подсетио је да је још пре рата „штитио напредне ученике“ и „исправно се држао за време окупације“. На примедбе директорке „да он мора као васпитач да обраћа пажњу на своје држање, да буде свестан тога да сваки поступак професора делује као пример за ученике“, изјавио је да је „то учинио ненамерно и да се више неће поновити“.¹⁵

О овом случају је расправљано и на завршној седници Наставничког савета 23. јуна 1952. Професор Вучић није ништа рекао у своју одбрану, а директорка је препричала њихов разговор, изнела став да он то „збиља није чинио намерно“, али и нагласила „да је школа установа у којој се ученицима износе научне истине и да теорија и пракса не смеју да иду у раскорак и да се наука демантује“, да је дужност наставника да формирају „новог омладинца“ и да сваки њихов поступак мора бити „усмерен тим правцем“. На крају је закључила да ће „разговор и јавна опомена на наставничком савету деловати тако да неће бити потребно предузимање административних мера“.¹⁶ Професор Вучић је остао у служби, међутим, реакцијом колектива, притиском и спутавањем верских осећања, његов даљи опстанак у гимназији је био онемогућен.¹⁷

стицајем околности, почетком нове школске године, 25. септембра 1952. Савет Богословског факултета, који је јула 1952. одвојен од Београдског универзитета и наставио да ради као високошколска установа при Српској православној цркви, расписао је конкурс за предмете које су до тада хонорарно предавали стални наставници факултета, поред осталог и за Педагогику (са нарочитом обрадом религијске педагогике) и Методику религијске наставе и васпитања.¹⁸ Вучић

¹⁵ АПБФ, досије, IV мешовита гимназија – Персоналној служби одељења за просвету и културу при Савету за просвету, науку и културу НР Србије, бр. 585, 2. јул 1952, Извештај о случају професора Радмила Вучића.

¹⁶ АПБФ, досије, IV мешовита гимназија – Персоналној служби одељења за просвету и културу при Савету за просвету, науку и културу НР Србије, бр. 585, 2. јул 1952, Извештај о случају професора Радмила Вучића; ИАБ, XV гимназија, Записник Наставничког савета IV мешовите гимназије, 23. јун 1952. Случај професора Вучића је био повод да директорка и неколико учесника дискусије на седници Наставничког савета истакну да „треба поклонити највећу пажњу идеолошком изграђивању наставника“, да је „један од главних облика борбе за квалитетну наставу борба против мистике и религијских заблуда“ и да сваки наставник треба да води рачуна не само о предавањима већ о „сваком свом гесту“. Директорка Симић је истакла да се „црква спрема да повећа акцију нарочито међу омладином“, да „млађи ученици чешће иду у цркву“ и да се „зато мора повећати наша активност у чувању ученика од утицаја цркве“. Колико је било важно да се „борба против религијских заблуда“ не сме свести само на излагање градива, већ се мора водити „личним примером у свакој прилици“, доказивала је управо понашањем професора Вучића у Студеници и његовим утицајем на ученике. Сматрала је да се просветни радници као васпитачи омладине „не смеју држати верских навика“ и да морају тражити начин да се „боре против утицаја цркве“. То питање је повезивано и са проблемом „моралног васпитања ученика“ на темељу „социјалистичког“ и „револуционарног морала“, о чему је нешто раније просветним радницима говорио главни партијски идеолог Милован Ђилас.

¹⁷ Вучић је присуствовао седницама Наставничког савета све до децембра 1952. ИАБ, XV гимназија, Записници Наставничког савета IV мешовите гимназије, јун-децембар 1952.

¹⁸ АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 25. септембра 1952; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1952/53. годину, 10. јул 1953. Овај предмет је до смрти 30. новембра 1950. предавао професор Јордан Илић, а потом хонорарно Чедомир Драшковић. Више о Ј. Илићу види: *Богословље*, бр. 1-2, 1980, 89-95.

се почетком октобра пријавио на конкурс и приложио опис живота и списак радова, наглашавајући да његов „став у педагогици обухвата и религијску наставу као свој нераздвојан саставни део“.¹⁹

На седници Савета 18. октобра за референте за Педагогику и Методику религијске наставе изабрани су др Борислав Лоренц, др Радивоје Јосић и др Чедомир Драшковић.²⁰ Реферати су поднети Савету 10. новембра 1952. Констатовано је да су се јавила два кандидата, др Радмило Вучић и др Александар Драгин професор богословије, који је поднео само један рад и није долазио у обзир за наставника. У односу на Вучића референти су имали различите ставове: Лоренц је предложио Вучића за ванредног професора, Јосић за доцента, а Драшковић је критиковао Вучића због „неправославних ставова“ у педагошким радовима и предложио да се оба кандидата одбију пошто ниједан не испуњава услове за наставника поменутог предмета. После краће дискусије, Савет је већином гласова изабрао Радмила Вучића за доцента за Педагогику и Методику религијске наставе: од десет чланова савета, седам је гласало за, а тројица против (Чедомир Драшковић, Душан Глумац и Викентије Фрадински).²¹

Пошто је и Радивоје Јосић, декан факултета, и поред позитивног реферата усмено саопштио Вучићу да у његовим радовима „има места која изражавају мисли које се не могу сложити са православном односно хришћанском теологијом“, овај је дао писмену изјаву о својим ставовима према хришћанској религији и православној теологији, како би оправдао позитивне реферате и спречио да изнете замерке утичу на одлуку Архијерејског синода Српске православне цркве, који је

¹⁹ АПБФ, досије, Пријава на конкурс, 14. октобар 1952, Мој живот, 12. октобар 1952, Списак радова, 5. октобар 1952. У опису живота Вучић је поред искуствено-психолошке стране свог рада, истакао бављење погледом на свет, циљевима живота и васпитања, остварењем надвремених вредности, питањима из области филозофије, уметности, науке, религије и морала, значајем светосавља, а у новије време и васпитним значајем СПЦ и проблемом аскезе и испосништва, закључивши да су у „зрелим годинама“ његове педагошке мисли добиле „дефинитиван правац“. Вучићево окретање религијским и националним темама се могло уочити из радова објављених уочи рата и једина три чланка која је објавио после рата и то у *Гласнику Српске православне цркве* као и из необјављеног рада *Кроз простор и време (Поводом шесте стогодишњице Српске патријаршије)*, Гласник СПЦ, бр. 9, 1946, 146-149, под псеудонимом Вук; *Свети Сава*, Исто, бр. 1, 31-34, под сеудонимом *Предраг Вуковић; Његошево схватање величине народа*, Исто, бр. 2, 1952, 67-74; Д. Калезић, *н. д.*, 15; АПБФ, досије, Списак радова, 5. октобар 1952).

²⁰ АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 18 октобра 1952.

²¹ АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 10. новембра 1952; АПБФ, досије, Реферат др Борислава Лоренца, 28. октобар 1952. Б. Лоренц је у свом реферату од 13 поднетих Вучићевих радова на прво место ставио *Основе педагогике* истичући стручни ниво и чињеницу да се аутор дотиче и „важности религиозног васпитања“, а потом и докторску тезу *Образовање воље*, сматрајући да се у тим педагошким радовима кандидат показао као „ваљан научни радник и темељан стручњак“. Затим је навео и остале, мање радове, посебно чланке о Светом Сави и његовом значају у историји и култури Срба, и похвалио „кандидатово схватање значаја Српске православне цркве“ и „васпитног значаја хришћанске религије“. Закључио је да ће се кандидат, „иако није млад човек, развити у одличном наставника Методике религијске наставе, као и педагогике“ и предложио да буде изабран за ванредног професора. Лоренц је сматрао да се Драшковић у свом реферату односио према Вучићу као да је писао Религијску педагогику и оцењивао га као богослова, што овај није био. На замерке о кандидатовим ставовима је подсетио да су се и „међу чувеним богословима водиле полемике око тога да ли су неке мисли православне или не“, па није представљало проблем што се такве замерке дају једном богослову. Душан Глумац је изјавио да се у почетку колебао да ли да гласа за Вучићев избор за доцента или за ванредног професора, али да је после Драшковићевог реферата одлучио да гласа против избора уопште.

по Основној уредби о Богословском факултету потврђивао избор у Савету факултета и одлучивао о постављању наставног особља. Вучић је у изјави упућеној декану Јосићу истакао да се „одувек осећао хришћанином као и сваки исправан хришћанин који није теолог“, да „стоји на основном хришћанском гледишту и верује да постоји Бог као апсолутно духовно и лично Биће“, да верује да је Исус Христ „оснивач најсавршене религије“, „истинито и непосредно Божије откровење“ и „син Божији“, да „без компромиса верује у његову науку која је изложена у Јеванђељу и апостолским списима и од његове установе – Цркве објашњена и формулисана“. Међутим, истакао је да му „као нетеологу нису биле познате све појединости учења православне теологије“ па је сматрао разумљивим што су се у његовим радовима, ненамерно, појављивале „мисли које нису у складу са извесним мислима систематске православне теологије“. Затим је нагласио да је својим основним радовима, иако писаним за лаике и ђаке разних конфесија, покушао да колико је било могуће да религијско обележје. Закључивао је да је свестан „од коликог је значаја улога религијског образовања и васпитања за стварање моралног карактера човека“, да је то у својим каснијим радовима изричито истицао и да му се у погледу еволуирања према хришћанској теологији „мисли и осећања пречишћују и разјашњавају“, а позитивно држање према теологији постаје све очигледније, уколико је боље упознаје.²²

Декан Јосић је ову изјаву приложио осталој документацији, на основу које је Свети Архиепископски Синод 18. новембра 1952. декретом потврдио избор др Радмила Вучића и поставио га за доцента Педагогике и Методике религијске наставе на катедри Практичне теологије. Савет факултета је са том одлуком упознат 15. децембра 1952. У међувремену је Патријаршијски управни одбор одлучио да се Вучићу почев од 1. децембра 1952. исплаћују принадлежности за доцента III групе 1. степена, а Одељење за просвету и културу Народног одбора Београда је 19. децембра 1952. донело решење да се др Радмило Вучић, професор Четврте мешовите гимназије, премести на Богословски факултет СПЦ у Београду, са свим службеничким правима и принадлежностима које је стекао; 5. јануара 1953. разрешен је дужности у Четвртој гимназији.²³ Тако је Радмило Вучић, после проблема у просветном систему нове државе због испољавања верских осећања и упражњавања верских обреда, наставио дугогодишњи рад у просвети склањајући се под окриље Цркве и Богословског факултета; ступајући на половини шесте деценије живота на дужност доцента Педагогике и Методике религијске наставе Богословског факултета Вучић се вратио предавању и изучавању педаго-

²² АПБФ, досије, Изјава др Радмила Вучића упућена декану Богословског факултета Радивоју Јосићу, 14. новембар 1952; АПБФ, досије, Богословски факултет – Светом Архиепископском Синоду СПЦ, бр. 1259, 14. новембар 1952.

²³ АПБФ, досије, Службенички лист, Декрет Светог Архиепископског Синода СПЦ, бр. 3407/1090, 18. новембар 1952; Патријаршијски управни одбор – Богословском факултету, бр. 9159, 28. новембар 1952; Одељење за просвету и културу НО Београда – Богословски факултет, бр. 19065, 19. децембар 1952, Решење о премештању на Богословски факултет; Четврта мешовита гимназија – Богословски факултет, бр. 2548, 5. јануар 1953; АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 15. децембра 1952; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1952/53. годину, 10. јул 1953. У међувремену, Вучић се жалио на решење о превођењу из августа 1952. којим је преведен у звање професора средње школе VIII-2 платног разреда, сматрајући да по стручној спреми има право на већи платни разред, али жалба му је одбијена (АПБФ, досије, Решење о превођењу, НО Београда, Одељење за просвету и културу, 5. август 1952; Решење комисије Владе НР Србије, бр. 7615, 2. новембра 1952).

гије као основном позиву, али и упустио у нова, дотада само овлаш дотицана, питања религијске наставе и веронауке.

Вучић се брзо прилагодио раду у новим дисциплинама и у новом колективу. Поред рада у настави, учествовао је и у ваннаставним активностима. Са деканом Димитријем Димитријевићем је водио студенте на екскурзије, од 25. до 30. јуна 1953. у Студеницу и Жичу, а од 20. до 31. октобра у Дечане, Пећку патријаршију, Грачаницу и Љубостињу. Одржао је предавање на прослави Светог Саве 1954, а наредних година је учествовао у одбору за припрему прославе и у оцењивању студентских радова за светосавску награду. Новембра 1954. је изабран за члана Дисциплинског суда факултета, а и касније је биран за члана овог органа. Међу првим уџбеницима после одвајања факултета, 1954. је објављено Вучићево дело *Основи педагогике*, прилагођено студентима богословима.²⁴

Међутим, појављивали су се и разни проблеми и несугласице, а замерке истакнуте приликом избора нису биле заборављене. Треба истаћи да је Вучић на Факултет дошао у изузетно тешком времену за ову установу. После одвајања од Универзитета Богословски факултет се нашао у великим организационим, финансијским и кадровским тешкоћама. Српска православна црква је тежила да уведе нову организацију и статус Факултета, не водећи рачуна о карактеру научне установе, укидајући аутономију, дајући Савету факултета само формална права и потпуно га потчињавајући Синоду и Сабору СПЦ. Неколико наставника је отпуштено или пензионисано, а убрзо је уведена обавеза да сви наставници богословских предмета приме свештенички чин. Сами наставници су били несложни и сукобљени. Према истраживањима Радмиле Радић постојале су две супротстављене групе професора: на једној страни су били Лазар Мирковић, Радивоје Јосић, Љубомир Дурковић, Милош Ердџан и Благота Гардашевић, а на другој Душан Глумац, Чедомир Драшковић и Викентије Фрадински. У другој групи се нарочито истицао професор Глумац који се одлучно супротстављао одлукама Синода СПЦ, ставовима епископа и тежњи Цркве да укине аутономију и спроведе „клерикализацију“ Богословског факултета, а истовремено је ступао и у честе сукобе са колегама око различитих питања (избора и унапређења наставника, избора декана, протекције, итд.). После објављивања текста у *Веснику* – органу Савеза удружења православног свештенства ФНРЈ, у којем је критиковао одлуку Сабора СПЦ да се мошти кнеза Лазара пренесу из Београда у Раваницу, Глумац је почетком 1955. добио отказ и потом је, упркос жалбама и подршци факултетског Савета и државних органа, уклоњен са Богословског факултета.²⁵

²⁴ АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1952/53, 10. јул 1953; АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 9. новембра 1953; Исто, Записник седнице Савета 26. јануар 1954; Исто, Записник седнице Савета 24. новембра 1954; Исто, Записник седнице Савета 1. јун 1955; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1953/54. и 1954/55, 12. мај 1955; Р. Вучић, *Основи педагогике*, Београд, Свети архијерејски синод СПЦ, 1954, стр. 200.

²⁵ Р. Радић, *Држава верске заједнице*, I, 225; II, 141-147; АПБФ, Савет Богословског факултета, Записници седница Савета 1952-1955; *Протекција на Богословском факултету*, *Весник*, 15. новембар 1952, 3; Душан Глумац, *Поводом решења о преносу моштију кнеза Лазара*, Исто, 5. децембар 1954, 3. О Душану Глумцу (1899-1980), редовном професору Старојеврејског језика и Библијске историје и археологије на Катедри за Свето писмо Старог завета види више у: *Богословље*, бр. 1-2, 1980, 23-26. Треба рећи да су бројни финансијски, кадровски и студентски проблеми постојали на Богословском факултету и касније, током 50-их и 60-их година.

И Радмило Вучић се крајем 1955. године нашао на удару критике професора Глумаца, тада већ отпуштеног са Богословског факултета. Супротстављајући се тумачењу Основне уредбе о Богословском факултету које је дао Свети архијерејски сабор СПЦ, а према којем наставници небогослови нису морали да прихвате свештенички чин без обзира који предмет предају, Глумац је децембра 1955. у *Веснику* оштро напао Радмила Вучића наводећи га као пример за своје мишљење. Истакао је да Вучић није завршио ни једну богословску школу, да може да буде добар стручњак и наставник, „па и научни радник“, али да „поверити му једну од врло важних богословских дисциплина, увођење у наставу православне вере и учења будућих вероучитеља и свештеника је заиста чудноват експеримент“. Сматрао је да наставник тог предмета мора да буде верзиран у свим православним истинама и учењу, да би их преносио на будуће вероучитеље, а да се из Вучићевих радова „види да њему нису јасни ни најосновнији појмови православног богословског учења“. Указујући на нека спорна места у *Основима педагогике* из 1934. (где Вучић пише да се Христу божанско порекло само приписује, изједначава га са Будом, Платоном, Њутном, Кантом, сматра да сасвим малу децу не треба учити верским догмама, да је човек створио религију и морал, уметност и науку, а не Бог, итд.), Глумац се чудило да су референти приликом Вучићевог избора за доцента „прешли ћутке преко тога“ и „нису имали ништа да примете“. Сматрао је да Вучић није изменио спорне ставове, да је остао на становишту да религија и морал немају извориште у Богу него у човеку и да су историјски условљене и променљиве (цитирао је Вучићев рад из 1954. објављен у Зборнику Богословског факултета), и питао се како предаје студентима о верском васпитању мале деце.²⁶

Убрзо, Вучић је оштро одговорио у истом гласилу. Нагласио је да је критикован рад из 1934. објављен пре више од 20 година и да „показује став интереса и симпатија“ за проблеме цркве и религије, „иако не и стручно познавање њихових проблема и учења“. Навео је неколико позитивних критика које су дали православни и католички стручњаци и чињеницу да је књига узета као помоћни уџбеник из педагогије у неким богословијама. Сматрао је да се отада развио, што су по његовом мишљењу показивали новији радови, па и онај из 1954. који је Глумац критиковао. Подсетио је да је критика покренута у време његовог унапређења и изразио став да ће најкомпетентији форуми, факултетски Савет и Синод СПЦ, размотрити његов рад и дати коначан суд.²⁷ Већ у наредном броју Глумац га је још оштрије напао, оптужио да се „крије иза ауторитета форума“, да је „повлаштен у Синоду“, да избегава научну критику, да је његово излагање у супротности са сваким не само православним, већ и хришћанским веровањем и да уопште није напредовао на пољу теологије. Док је на почетку тврдио да је започео целу полемику принципијелно иступајући против решења да нетеолози предају богословске предмете, дајући Вучића као пример, он је у тексту изнео низ оптужби на његову „личност и карактер“, да би на крају нагласио да има за циљ да покаже „какви су нови теолози на Богословском факултету“, посебно у односу на неке „суспендоване“ и „разјурене“, алудирајући на себе, и да прикаже какво је стање на факултету, како се долази и напредује, итд.²⁸

²⁶ Душан Глумац, *Необично тумачење*, Весник, бр. 155, 1. децембар 1955, 2.

²⁷ *Писмо Радмила Вучића уредништву Весника*, Весник, бр. 162, 15. март 1956, 2.

²⁸ Д. Глумац, *Одговор Г. Вучићу*, Весник, бр. 163, 1. април 1956, 2. Уредништво је на крају овог чланка нагласило да прекида дискусију, сматрајући да је „материја исцрпљена“.

Дакле, за време ове полемике била је у току и процедура унапређења Р. Вучића за ванредног професора, која се није одвијала без проблема. Синод СПЦ је фебруара 1955. на предлог факултетског савета одобрио средства у буџету за унапређење Радмила Вучића у ванредног професора. Почетком октобра 1955. је расписан конкурс за ванредног или редовног професора Педагогике и Методике религијске наставе и васпитања и 17. новембра су за референте изабрани професори Б. Лоренц, Р. Јосић и Ч. Драшковић.²⁹ Пошто се процедура одужила, на седници 31. маја 1956. пет професора је упутило представку о Вучићевом избору, указујући да је прошло шест месеци од објављивања конкурса, да је он предао радове, а да је рок за предају реферата био два месеца. Испоставило се да се са предајом реферата одуговлачило и да је декан морао да писмено опомиње неке референте. Зато је професор Драгослав Страњаковић предложио да се одмах изврши избор, наспрам ставу да не треба журити него проучити реферате и сачекати 14 дана од предаје реферата, како је било одређено конкурсом. После расправе, гласањем је одлучено да се одмах приступи избору; констатовано је да се само Р. Вучић пријавио на расписани конкурс, да га два референта предлажу за ванредног професора, а Ч. Драшковић не. За Вучића је гласало шест професора, а двојица су била уздржана, па је тако изабран за ванредног професора.³⁰

Професор Вучић је наставио да предаје Педагогику и Методику религијске наставе и васпитања на Катедри практичне богословије, залажући се и даље у наставном и ваннаставном раду факултета. У настави је инсистирао на психолошким и педагошким поставкама и методама у наставном раду. Истовремено, држао је и веронауку и методику верске наставе при појединим црквама, ширећи тако знања и методе предавања веронауке утемељене на науци. Почетком 60-их година је истицано и да се неки студенти залажу у предавању веронауке под руководством професора Вучића.³¹ Поред тога, пошто је професор Борислав Лоренц, због здравствених проблема, октобра 1956. престао да предаје Филозофију, факултетски Савет је одлучио да часове овог предмета од школске 1956/57. предају професор Д. Димитријевић (Увод у филозофију и историју филозофије) и Р. Вучић (Психологију), а током наредних школских година, Вучић је повремено предавао и испитивао цео предмет.³²

²⁹ АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 21. март 1955; Исто, Записник седнице Савета 3. октобра 1955; Исто, Записник седнице Савета 17. новембра 1955. На истој седници на којој су изабрани референти за његово унапређење, Р. Вучић је, са Б. Лоренцом, изабран за референта за избор наставника Енглеског и Немачког језика.

³⁰ АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 31. маја 1956. Августа 1956. Свети архијерејски синод је поставио Р. Вучића за ванредног професора II групе 2. степена, што је примљено на знање на седници Савета факултета 1. септембра 1956. (АПБФ, Досије, Службенички лист, Свети архијерејски синод СПЦ – Деканату Богословског факултета, бр. 1480, 21. август 1956, Декрет о постављењу за ванредног професора; АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 1. септембар 1956).

³¹ АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1963/64, април 1964. О професоровом раду на развоју методике верске наставе при црквама и помагању студентима и свештеницима, сведочи и његова ћерка Лидија (Разговор са Лидијом Вучић, 18. децембра 2008).

³² АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 13. октобар 1956; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1956/57, 30. април 1957; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1958/59, 9. мај 1959; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1963/64, април 1965; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1965/66, 18. април 1966. Октобра 1960. одлуком Синода Вучић је уна-

Вучић је као наставник Богословског факултета одржавао и контакте са иностранством, нарочито са Немачком у којој је студирао, пратећи стручну литературу, одлазећи на конгресе, сарађујући са страним професорима и помажући колегама при успостављању контаката и одласку у иностранство. Екуменски савет црква је тих година тежио да омогући усавршавање наставницима Богословског факултета. Тако је крајем 1956. факултетски Савет изабрао професора Вучића да током зимског семестра школске 1957/58. године користи ту могућност, али овај студијски боравак није био реализован.³³ Почетком јула 1964. Вучић је на предлог Евангелистичке академије Шлезвиг-Холштајн у Западној Немачкој присуствовао „Сусрету Евангелика и православних“. У Шлезвигу је одржао два предавања и приказао дијапозитиве о манастиру Хиландару, са пропратним објашњењима. Оба предавања су објављена на немачком језику и о томе је поднет извештај Светом архијерејском синоду. Исте године, Вучић је по одлуци Синода присуствовао конференцији европских црква „Ниборг IV“, одржаној у Данској (на броду), као делегат посматрач.³⁴

С обзиром на године живота и радног стажа, професор Вучић је 1. децембра 1965. поднео захтев за признавање права на личну пензију. Комунални завод за социјално осигурање у Београду је размотрио поднете доказе, признао му укупно 41 годину радног стажа, имајући у виду и боравак у интернацији, признао право на личну пензију и утврдио разред и износ. Решењем од 18. децембра 1965. професор Радмило Вучић је пензионисан, почев од 1. јануара 1966. године.³⁵

Међутим, и по пензионисању Вучић је наставио да ради као хонорарни професор на Богословском факултету и предаје Педагогику и Методику религијске наставе и васпитања, а у прво време и Филозофију, односно Психологију, као део овог предмета. И као хонорарни наставник залагао се у свим облицима наставног и ваннаставног рада са студентима, предавању веронауке, као и у научном раду и стручном усавршавању. Школске 1965/66. провео је три месеца (јул-септембар 1965.) на студијском путовању у Енглеску; био је и на „Екуменском семинару“ 17-21. јануара 1966. у Инхаузену у Немачкој, где је одржао предавање *Светост као идеја и идеал*; итд.³⁶ На факултету је остао као хонорарни професор до 1975. када је у 77-ој години живота прекинуо рад у настави.³⁷

пређен у II групу 1. степена (АПБФ, Досије, Службенички лист, Свети архијерејски синод СПЦ – Деканату Богословског факултета, бр. 3013, 21. октобар 1960, Унапређење).

³³ АПБФ, Савет Богословског факултета, Записник седнице Савета 13. октобар 1956; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1956/57, 30. април 1957; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1957/58, 30. април 1958.

³⁴ АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1963/64, април 1964. Према истраживању Радмиле Радић, Вучић је од државних органа одбијен када је Синод СПЦ тражио да он буде упућен на конференцију у Ниборгу. Савезни секретаријат за унутрашње послове послао је Савезној верској комисији податке да је био „симпатизер покрета ДМ“, „непријатељски расположен према НОП-у“, „монархиста“, и сл. (Р. Радић, *Држава и верске заједнице*, II, 146).

³⁵ АПБФ, Досије, Службенички лист, Комунални завод за социјално осигурање, Београд, бр. 105344, 18. децембар 1965, Решење о пензионисању; Д. Калезић, *н. д.*, 11; Д. Бонцић, *Радмило Вучић*, 529. Вучићу је одређена лична пензија 1-а разреда.

³⁶ АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1965/66, 18. април 1966; АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1966/67, 30. април 1967. О путовањима професора Вучића у иностранство говори и његова ћерка Лидија, како стручним (Немачка, Енглеска, итд.), тако и приватним (Аустрија, Швајцарска, итд.), а нарочито код сина Вукана који је од 1961. живео у САД. Вукан Вучић је завршио факултет у Београду 1960, емигрирао 1961, доктори-

Од доласка на Богословски факултет Радмило Вучић је интензивирао научни рад, усмеравајући га на питања и проблеме којима се бавио у наставном раду, али показујући и даље ширину и разноврсност знања и интересовања. Од око 100 библиографских јединица, осамдесетак је објављено после Другог светског рата, односно по преласку на Богословски факултет 1952, дакле од почетка шесте деценије Вучићевог живота.³⁸ Поред уџбеника за Богословски факултет *Основи педагогике*, 1954. је објавио и уџбеник Педагогике за ученике богословије, а у Зборнику факултета чланак *О позиву наставника*, у којем је истицао важност и сложеност овог позива, потребу за сталним усавршавањем, мисионарску димензију и значај верског васпитања.³⁹ У почетку је објављивао углавном у *Гласнику СПЦ* и то приказе књига и краће чланке о значајним личностима из националне историје и културе (о Светом Сави и Његошу), а временом и радове о одређеним аспектима верског васпитања и наставе, у којима је инсистирао на нужности верског васпитања као темељу европске културе и као „васпитању за истину“, и на значају породице у њему.⁴⁰ Од краја 1956. у *Гласнику* је објавио и неколико методски обрађених јединица из градива верске наставе као помоћ свештеницима којима је једино било остављено верско васпитање деце при црквама. Уопштено и уз низ савета су обрађене јединице о Богу Творцу и Молитви Господњој, док су 1958. објављене јединице Каин и Авељ и Потоп и Ноје, које су под Вучићевом контролом израдили студенти у Педагошком семинару Богословског факултета, што сведочи о поменутом раду професора Вучића на укључивању студената у практичне проблеме верске наставе.⁴¹

Од избора за ванредног професора, Вучић је још интензивније објављивао разноврсне радове, нарочито у часопису *Богословље* који је 1957. поново покренут као орган Богословског факултета.⁴² Бавио се различитим филозофско-васпитно-религиозним темама: извором педагошког сазнања, хедонизмом у уметничком васпитавању, упоредним васпитањем, појмом целине, верским васпитањем као васпитањем за објективност, проблемом интуиције, васпитним утицајем деце на родитеље (при чему, поред осталог, показује да родитељи васпитавањем деце и себе васпитавају), прадоживљајем стварности, итд. У раду *Хришћанство и васпитање* који је објавио 1963. и посветио „идеји Екумене“, истицао је значај религије и верског васпитања, сматрајући да је васпитање неодвојиво од хришћанства, при чему је хришћанско васпитање посматрао као „јединствену цели-

---

рао 1966. на Берклију, 1975. постао редовни професор Пенсилванија универзитета у Филаделфији, а 1993. инострани члан Српске академије наука и уметности. Бави се саобраћајном техником (Разговор са Лидијом Вучић, 18. децембра 2008; Д. Калезић, *н. д.*, 13; www.sanu.ac.rs.clanstvo).

³⁷ Д. Калезић, *н. д.*, 11; Д. Бончић, *Радмило Вучић*, 529.

³⁸ Д. Калезић, *н. д.*, 15-18.

³⁹ Р. Вучић, *Педагогика за ученике богословије*, Београд, Свети архијерејски синод СПЦ, 1954, стр. 99; *О позиву наставника*, Зборник Православног богословског факултета, III, Београд 1954, 217-229.

⁴⁰ *Његошево схватање величине народа*, Гласник СПЦ, 1952, 67-74; *Један добар рад о религиозности школске омладине у САД*, Исто, 1953, 82-85; *О верском васпитању у породици*, Исто, 1953, 129-130; *Духовни лик Светог Саве*, Исто, 1954, 15-19; *Васпитање за истину*, Исто, бр. 3, 1956, 52-54.

⁴¹ *О верској настави, О богу Творцу*, Гласник СПЦ, бр. 9, септембар 1956, 158-160; *Молитва Господња*, Исто, бр. 12, децембар 1956, 209-211; *Каин и Авељ*, Исто, 1958, 20-21; *Потоп и Ноје*, Исто, 1958, 60-61. Види: Д. Калезић, *н. д.*, 15-16.

⁴² Синод СПЦ је одобрио обнављање „Богословља“ и дао део средства за објављивање од 1957. године. АПБФ, Годишњи извештај декана Богословског факултета СПЦ за 1956/57, 30. април 1957.

ну са три нијансе“ (православну, католичку и протестанску), које су имале много заједничког и „мање разлике“ које је требало „изгладити“ да би се верско васпитање користило као противтежа „технизацији“ и „ниподаштавању духа“ који су били свеprisутни у савременом свету, а зарад одбране хришћанства „као културног чиниоца“ и „опстанка човека као културног бића и његовог спасења“.⁴³

Почетком 60-их година, Вучић се интензивно бавио и методиком верске наставе. Већ 1960. је објавио приручник из Методике религијске наставе, а наредних година је у *Гласнику СПЦ* објавио и неколико предавања која је држао на састанцима и семинарима за вероучитеље. Средином 1961. је објавио предавање које је одржао на састанку вероучитеља 8. марта исте године у којем је на основу достигнућа америчке психологије религије и својих разговора са монасима испитао феномен преобраћења и његов значај у религијском васпитању, дотичући и питање односа психологије религије и верске наставе уопште. Почетком 1964. је објавио два предавања одржана октобра 1963. на семинару за вероучитеље: у првом је, говорећи о духовној оријентацији хришћана, истакао да наука, техника, уметност и филозофија не могу решити целовито сва питања и да то једино хришћанство може; а у другом је, говорећи о верском васпитању, објаснио циљеве вероучитеља у васпитању деце и указао на различите методе рада, истичући бројне проблеме и негативне утицаје на које се наилази у конкретним условима савременог доба.⁴⁴

Од почетка 60-их година Вучић је почео да се бави и питањем испосника и испосништва. Осим краћих текстова у *Православном мисионару* о хиландарским монасима, тој теми се озбиљније посветио у тексту у Богословљу 1965. *Испосништво и испосници у Српској православној Цркви* (и у раду на немачком у часопису *Kyrios* исте године), у којем је на основу разговора са светогорским и другим монасима говорио о животу, схватањима и религиозном доживљају подвижника и њиховој улози у православљу. Нешто касније је (1972) у истом часопису у чланку о јуродивима дао нови „прилог психологији религиозне аскезе“, посматрајући и анализирајући њихов „религиозни дух са специфичним одликама и нарочите дубине“, различите типове, ставове и утицај у православној цркви.⁴⁵

И после формалног одласка у пензију, 1965, као хонорарни професор, Вучић је и даље објављивао, бавећи се разним темама и дајући обимне синтетичке радове. Пре свега, 1967. је објавио први и други део обухватне *Психологије културе, Психологија науке и Психологија уметности*, а 1971. и трећи том овог дела, *Психологија религије*. У овом синтетичком раду Вучић је свеобухватно предста-

⁴³ О извору педагошког васпитања, Богословље, бр. 1, 1957, 51-60; Хедонизам и уметничко васпитање, Исто, бр. 2, 1957, 93-102; О појму целине, Исто, бр. 1, 1958, 61-68; Упоредно васпитање, Исто, бр. 2, 1958, 81-87 (овај рад није наведен у раду Д. Калезића); Васпитање за објективност, Исто, бр. 1-2, 1959, 128-139; О интуицији, Исто, бр. 1-2, 109-127; Васпитни утицај деце на родитеље, Исто, бр. 1-2, 1960, 46-57; Хришћанство и васпитање, Исто, бр. 1-2, 1963, 27-51; Прадоживљај стварности, Исто, бр. 1-2, 1964, 21-31.

⁴⁴ Р. Вучић, *Методика религијске наставе*, Београд, Свети архијерејски синод СПЦ, 1960, стр. 124; *О преобраћењу*, Гласник СПЦ, бр. 7-8, 1961, 194-200; *О нашој духовној оријентацији*, Исто, бр. 1, 1964, 6-12; *О верском васпитању*, Исто, бр. 2, 1964, 45-52.

⁴⁵ *Смрт великосхимника оца Теоктиста*, Православни мисионар, бр. 3, 1960, 101-103; *Утисци о хиландарским монасима*, Православни мисионар, 1964, 34-39; *Испосништво и испосници у СПЦ*, Богословље, бр. 1-2, 1965, 17-46 (сепарат на енглеском штампан 1968); *Јуродиви*, Богословље, бр. 1-2, 1972, 56-68; Д. Калезић, *н. д.*, 12, 16-17.

вио своје схватање о систему културних делатности човека наука-уметност-морал-религија (Истина, Лепота, Доброта и Светост).⁴⁶ Крајем 60-их и почетком 70-их година, објавио је и низ чланака, бавећи се психолошким темама као што је проблем генија; религијским као што је поздрав „Христос се роди“; питањима верског васпитања и васпитним снагама православља у савремено време у којем је доминирало одбацивање традиције и религије у име револуције, рационализма, технике и науке, и у којем се, уз велике тешкоће, кроз веронауку при црквама тежило „формирању човека којем је ближе духовно него материјално“ (сматрао је да у православљу долази генерација која „не зна ко је Христос, још мање његово учење“, а „без тога нема разумевања за европску културу којој припадамо“); и на крају у последњим већим радовима у *Богословљу* се посветио филозофским темама и објавио чланак о Карлу Јасперсу поводом његове смрти, затим превод и поговор једног краћег дела свог професора, филозофа Бранислава Петронијевића, на стогодишњицу његовог рођења, и на крају прегледан рад *Шта је филозофија?* у којем је још једном изнео свој систем наука-морал-уметност-религија, у који је потом уклопио ставове низа филозофа и мислилаца.⁴⁷

Поред тога, Вучић је средином 60-их година превео са енглеског и обимно дело Сарвепали Радакришнана, *Индијска филозофија*, у два тома, при чему је још једном показао познавање енглеског језика, као и познавање индијске филозофије, за коју се интересовао још од студентских дана у Немачкој.⁴⁸ И сам је објавио неколико радова на енглеском и немачком језику, као и десетак приказа филозофске, психолошке, педагошке и религијске литературе на овим језицима.⁴⁹

Професор Вучић је од краја 50-их до 80-их година написао и низ краћих прилога о разноврсним темама,⁵⁰ а од почетка 70-их година, нарочито од дефини-

⁴⁶ Р. Вучић, *Психологија културе*, I, II (Психологија науке и Психологија уметности), Београд, Свети архијерејски синод СПЦ, 1967, 307; Исти, *Психологија културе* III, (Психологија религије), Београд, Свети архијерејски синод СПЦ, 1972, 203. У овој синтези полувековног рада, Вучић је потпуно уобличио педагошки концепт развијен у систем од четири елемента, који се назире још у првим његовим радовима, а нарочито у *Педагозици* из 1934. и докторској дисертацији 1939. и обогатио га хришћанским поимањем светости. Види: Д. Калезић, *н. д.*, 12, 16-17.

⁴⁷ *Проблем генија*, Богословље, бр. 1-2, 1967, 35-58; *О поздраву „Христос се роди“*, Гласник СПЦ, бр. 11, 1968, 220-223; *Значај и потреба верског васпитања*, Православље, бр. 118, 1. март 1972, 7-11; *Васпитне снаге православља*, Богословље, бр. 1-2, 1974, 49-66; *Карл Јасперс (1883-1969)*, Исто, бр. 1-2, 1969, 195-203; Бранислав Петронијевић, *Онтолошки доказ за постојање апсолута* (превод и поговор Р. Вучић), Исто, бр. 1-2, 1975, 29-52; *Шта је филозофија?*, Исто, бр. 1-2, 1979, 23-70; Д. Калезић, *н. д.*, 12, 16-17.

⁴⁸ Сарвепали Радакришнан, *Индијска филозофија*, I, библиотека савремене филозофије Symposium, Београд, Нолит, 1964, 527; С. Радакришнан, *Индијска филозофија*, II, библиотека Symposium, Београд, Нолит, 1965, 605 (превод дела: Servepali Radhakrishnan, *Indian Philosophy*).

⁴⁹ *Studenitsa*, Sabornost, 1955, series 3, 17, 257-260; *Wahrheit und Wahrhaftigkeit in der religiösen Erziehung*, Orthodoxe Stimmen, 1964, 11, Nr. 45, Beilage, 12; *Die Anachoreten der Orthodoxen Kirche Serbiens und ihre Botschaft an uns*, Kyrios, 1965, V, 1, 13-23; *Orthodoxie und Erziehung*, Orthodoxe Stimmen, 1967, 14, Nr. 53, 22-24; *Asceticism and Ascetics in the Serbian Orthodox Church*, 1968, 26-33. Када је реч о приказима, углавном су приказане актуелне књиге, са различитом тематиком, најчешће о верском васпитању. Треба поменути и да је један Вучићев рад о верском васпитању у породици преведен 1958. на албански језик. Види: Д. Калезић, *н. д.*, 12-13, 16.

⁵⁰ Писао је о годишњем одмору као психичком доживљају у *Политици* 1957; о Драгославу Страњковићу поводом годишњице смрти у *Православљу* 1967; о филму *Скупљачи перја у Православном мисионару* исте године; о Његошу, против подизања споменика, а за очување капеле на Ловћену 1969; о раду школе за српску интернирану децу у логору Браунау у Чешкој током I светског рата 1970; о сусрету са Перл Бак 1972; о Психотехничком заводу општине града Београда у *Психолошким*

тивног одласка у пензију, углавном је објављивао кратке мисли, афоризме, сентенције (*Узгреднице у Теолошким погледима* 1971, 1972, 1974, 1978, *Мисли у Православљу* 1980, 1981, 1982, 1983, и *Афоризми у Гласнику СПЦ* 1984). Ради се о двадесетак библиографских јединица, са преко 200 изрека о религији, човеку, вери, добру и злу, уму, природи, филозофији, срећи, духу, рационализму, сазнању, народној традицији, техници, пријатељству, великим људима, стваралаштву, греху, генију, љубави, историји, итд., које је Вучић смишљао и записивао годинама.⁵¹ О тој активности сам је у опису живота поднетом на конкурс на Богословском факултету 1952. писао: „Појединачна решења кристалишу се у мисли, афоризме, чије објављивање сам одложио због очигледног приближавања рата, а још више стога што сам осетио да мисаона зграда треба да се заврши тек пред крај живота и обухвати целокупно животно и радно искуство. Научни рад остаје надничарски и исцепкан, ако се не прожме доживљајем целокупности ствари и не осветли искуством животног рада“.⁵² Као што је и планирао, објављивање мисли је започео на почетку осме деценије живота, кад је већ „изградио мисаону зграду“ своје учености, сублимирајући у њима богато животно искуство, широку ерудицију, наталожена знања, проживљена осећања и веру.

Професор Радмило Вучић је преминуо 3. новембра 1993. године, у 96-ој години живота. Иза себе је оставио значајно и разноврсно научно и педагошко дело, које сведочи о разноврсним стручним интересовањима, темељном и широком општем и стручном образовању и преданом педагошком и научном раду. Када су у питању писани научни и стручни трагови, реч је о преко сто радова, монографија, чланака, прилога, превода и приказа; мада је по образовању био филозоф, његово дело је превасходно било педагошко, а осврте на психологију и историју културе користио је углавном у функцији педагогије. Његова предавања и радови су били више филозофија васпитања, него само васпитање, и били су усмерени „некуд навише“, следећи хришћанску бит васпитања да се „човек васпитава сад и овде за сигурно и непролазно сутра“. Као резултат практичног педагошког и просветног рада остале се бројне генерације учитељских школа, гимназија и, на крају Богословског факултета, чијем образовању и васпитању и стручном формирању је знатно допринео. На крају, видљив траг је оставио и поклањајући књиге из своје библиотеке као легате библиотекама установа на којима се школовао и радио: библиотеци групе за психологију Филозофског факултета и Богословског факултета у Београду.⁵³

новицама 1982; итд. Д. Калезић, *н. д.*, 15-17; *Неисцрпни Његови*, Православље, бр. 54, 5. јун 1969, 6-7; *Из Првог светског рата*, Исто, бр. 67, 1. јануар 1970, 12-13; *Сећање на сусрет са Перл Бак*, Исто, бр. 136, 15. новембар 1972, 14; итд.

⁵¹ Д. Калезић, *н. д.*, 14, 17-18. У заоставштини је остао цео необјављен рукопис *Узгредница*.

⁵² АПБФ, досије, Пријава на конкурс, 14. октобар 1952, Мој живот, 12. октобар 1952.

⁵³ Д. Калезић, *н. д.*, 11; Разговор са Лидијом Вучић, 18. децембра 2008.